

AKRAN ZORBALIĞI

ÖĞRETMEN BÜLTENİ

**PSİKOLOJİK DANIŐMA VE
REHBERLİK SERVİSİ**

ZORBALIK NEDİR?

Zorbalık, okullarda yaşanan oldukça yaygın bir şiddet türüdür ve güçlü olan bireyin kendi kazanç ve memnuniyeti için kendisine karşı koyamayacak kadar güçsüz olana tekrarlayan ve acı veren nitelikte fiziksel, psikolojik, sosyal veya sözel saldırılarda bulunmasıdır. Zorbalık, sıklıkla akran anlaşmazlığı ile karıştırılmaktadır. Zorbalığın, saldırgan davranışlardan farklı bir durum olduğu bilinmeli, zorbalığın bir arkadaş anlaşmazlığı olduğu düşünülmemelidir.

Akran zorbalığı gün geçtikçe artış gösterme eğiliminde olan bir davranış olarak değerlendirilebilir. Literatür kapsamında zorbalık kavramına ve zorbalığın tanımına ilk olarak Olweus (1993) yer vermiştir. Norveç'te bir okulda öğrenim görmekte olan üç ergen bireyin zorbalığa maruz kalması sonucunda intihar etmeleri ile beraber zorbalık kavramı önemli bir hale gelmiştir (Allanson, Lester ve Notar, 2015).

NORMAL AKRAN ÇATIŞMASI

- Taraflar eşit güçlere sahiptir.
- Zaman zaman rastlanır.
- Tesadüfi olarak gelişir.
- Ciddi bir boyut taşımaz.
- Taraflarda benzer ya da eşit duygusal tepkilere yol açar.
- Herhangi bir amaç taşımayabilir.
- Taraflar arası sorunu çözmek için çaba vardır.

AKRAN ZORBALIĞI

- Güçler arası dengesizlik vardır.
- Yinelenen, süreklilik gösteren davranışlardır.
- Kasıtlı olarak yapılan eylemlerdir.
- Fiziksel ya da duygusal/sosyal olarak zarar verir.
- Mağdur taraf duygusal tepkiler gösterirken, zorba genelde tepkisizdir.
- Güç, kontrol ya da maddi şeyler elde etmek gibi amaçlar taşıyabilir.
- Sorun çözmek için çaba gösterilmez. Genellikle gizli de yapılabilir.

Dünya literatüründeki çalışmalar zorbalığın çeşitli sebepleri olduğunu göstermektedir. Bunlar arasında;

- sosyal sebepler (yetişilen ortam, mahalle, kitle iletişim araçları),
- arkadaş çevresi (çeteleşme ve okul arkadaşlığı),
- yetiştirilme (aile ortamı, aile bireyleri arasındaki ilişki),
- okul ortamı (öğretmen-idareci yaklaşımı, akademik başarının getirdiği yarış ortamı) sayılabilir.

Zorbalık Davranışı Gösterenlerin Ortak Özellikleri

- Genellikle, okul başarılarında problemler görülebilir.
- Çevre tarafından kabul görmeyen davranışlara sahiptir.
- Empati kurma yeteneği gelişmemiştir.
- Sosyal becerilerde ve ilişki kurma biçimlerinde yetersizlikler olabilir.
- Saldırgan ve dürtüsel yapıya sahiptir, erkeklerde fiziksel üstünlük de eşlik edebilir.
- Olumsuz arkadaş çevresi edinir.
- Zararlı alışkanlıklara yatkındır.

ZORBALIK TÜRLERİ

Fiziksel zorbalık; ısırma, saç çekme, vurma, itme, yumruklama, tükürme, özel eşyalara zarar verme veya el koyma, haraç alma, odaya kilitleme gibi fiziksel birtakım eylemler içerir.

Sözel zorbalık; tehdit etme, korkutma, lakap takma, sataşma, alay etme, hakaret etme, kötü niyetli dedikodular yayma gibi sözle zarar vermeye yönelik girişimlerdir.

Duygusal zorbalık; çeşitli el hareketleri ve rahatsız edici bakışlar, kasti ve sistematik bir şekilde birini arkadaşlığa kabul etmeme, çirkin notlar gönderme, yok sayma, zorbalık yapılan kişinin arkadaşlık ilişkilerini etkileme/ bozma gibi eylemler içerir.

Siber zorbalık; başkalarının şifrelerini ele geçirmek, internet sitelerini hacklemek, spam veya virüs içeren mailler yollamak veya rahatsızlık verme, hakaret etme, alay etme, fotoğrafları izinsiz olarak paylaşma gibi eylemler içerir.

Zorbalığa Maruz Kalan Çocuklarda Görülen Sorunlar

- Güvensizlik ve içe kapanma
- Uyku problemleri
- Okul fobisi ve devamsızlık artışı
- Depresyon
- Dikkat kaybı
- Gece alt ıslatma
- Ders başarısında düşme
- Eşyalara ya da başka kişilere zarar verme

Anne-Baba Tutumları ile Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalma Arasındaki İlişki

Yapılan çalışmalarda katı disiplin uygulamaları ve otoriter aile tutumlarının çocukların zorbalık eğilimlerini arttırdığı, aşırı korumacı davranan annelerin, çocuklarının zorbalığa maruz kalma açısından risk grubuna girdiği, aile içi iletişimin zorbalığa bulaşmada önemli bir etken olduğu, özellikle öz anne-babası ile bir arada yaşamının çocuklarda zorbalığa bulaşma açısından koruyucu bir faktör olduğu, zorlayıcı anne baba tutumları, ailesel düşmanlık, aile içinde sıcaklık ve uyumun olmayışı, aile içi geçimsizlik, ailelerin çocukların saldırgan tutumlarına karşı toleranslı davranması ve fiziksel şiddet gibi faktörler zorbalık davranışı ile ilişkili bulunurken aile içi şiddet ve çatışmanın, çocuklardaki zorbalık davranışına eşlik ettiği, aynı durumun zayıf aile fonksiyonu ve ebeveyn desteğinin eksikliği ile otoriter ebeveyn tutumu için de geçerli olduğu, ergenlerin aile ortamı ve aileleriyle iletişimleri, zorbalık davranışının gelişiminde belirleyici olduğu ve pek çok yönden etkilediği ifade edilmektedir. Örneğin, ailede yaşanan şiddet model alma yoluyla çocuktaki zorbalık davranışının şekillenmesine neden olabilmektedir. Ailelerin, çocuğu fiziksel ya da sözel şiddet uygulayarak eğitmeye çalışmaları sonucunda çocuklar da arkadaşlarına isteklerini yaptırmak için ailelerinden öğrendikleri bu yola başvurabilmektedirler.

AKRAN ZORBALIĞINDA ROLLER

AKRAN ZORBALIĞINA KARŞI EĞİTİMCİLER NELER YAPABİLİR?

Zorbalar

- Genellikle ailesinde şiddet görürler ve bazen okulda kendisi de zorbalığa maruz kalırlar.
- Kendisini güçlü ve başarılı hissetmek için zorbalık yapabilirler.
- Sosyal becerilerden yoksun oldukları için istediklerini elde etmede bildikleri tek yol bu olabilir.
- Bazen diğer çocukları ne kadar incittiklerinin farkında olmayabilirler.
- Okula ait olma duygusundan yoksun oldukları ya da okulda mutsuz oldukları için bunu yapabilirler.

Mağdurlar

- Devamsızlığı artabilir ya da okulu terk edebilir.
- Depresyona girebilirler.
- Hıncını başka çocuklardan çıkarabilir. Arkadaşlarından soyutlanabilir ve yalnız kalabilir.
- Kendine ve diğerlerine olan güvenini yitirebilir.

Seyirciler

- Zorbalık olaylarının %85'inde akranlar seyirci durumundadır.
- Etraflarında olup biten şiddet davranışlarından dolayı mutsuzluk, üzüntü, korku, umutsuzluk gibi olumsuz duygulara sahip olabilirler.
- Kendilerini savunmak için sürekli tetik içinde bekleyebilirler.
- Kendilerini güvende hissetmeyebilirler.

- Öğretmenler, öğrencilerin zorbalık hakkında konuşmalarını cesaretlendirmeli ve başlarına gelen olayları anlattıkları takdirde herhangi bir sorunla karşılaşmayacaklarını yönünde öğrencilere güven kazandırmalıdır.

- Okulun havası pozitif yönde değiştirilmelidir. Çocuklar bekledikleri desteği okullardan göremezlerse, sosyal olarak istenen davranışları da göstermezler.

- Öğrencilerin akranları ile yapıcı, olumlu ilişkiler kurma becerilerini geliştirmek amacıyla birlikte sosyal ve kültürel etkinlikler planlama, grup dayanışması, işbirliği geliştirme gibi becerilerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

- Öğretmenler sınıf içinde karşılaştıkları olumsuz davranışları görmezden gelerek olumsuz davranışın sönmesini sağlayabilir. Ancak bu uygulanırken hangi davranışların görmezden gelineceği konusunda iyi seçimler yapılmalıdır.

- Sınıf içinde zorba davranışlar sergileyen bireylerin yerlerinin değiştirilmesi zorba davranışların azalması konusunda bir etki gösterebilir. Ancak sorunun aile ya da okul kaynaklı olduğu tespit edilirse sorunun çözümü için okul ya da aile ile iletişime geçmek gerekmektedir.

- Çoğu zorbalık vakaları etrafta öğretmen veya yetişkinler yokken oluyor. Bu yüzden onların koridorda, merdiven boşluklarında, kantinlerde, soyunma odalarında ve aynı zamanda okul servislerinde mümkün olduğunca "görünür ve tetikte" olacak şekilde yetişkin gözetiminin artması gerekmektedir.